

October 5, 21. <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Paus.+9.30.7>

24. Polishchuk, R. 2019. Philosophical-anthropological and sociophilosophical vision of sport. *European philosophical and historical discourse* 3: 93-100.

25. Robert, Crego 2003. *Sports and Games of the 18th and 19th Centuries*. Greenwood Publishing Group.

Р. М. Полищук

ИСТОРИКО-ФИЛОСОФСКИЕ АСПЕКТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА.

Аннотация. История физической культуры и спорта является важным аспектом формирования структурированной модели теловоспитательной культуры и спорта, основанной на реализации ценностного потенциала в интересах развития человека и общества. Историко-философское осмысление формирования национальных соревнований и основ теловоспитания особенно актуально в современных условиях. Изучение особенностей формирования развития физической культуры и спорта помогает объяснить закономерности исторической преемственности, способствует пониманию процессов происходящих в этой сфере. Особенно это актуально в XXI веке, эпоху интеллектуальной информационной цивилизации, когда такие личностные качества, как уровень аксиологического развития, способность к честной саморегуляции поведения становятся значительно востребованными.

Ключевые слова: агон, арете, калокатия, теловоспитание, спорт, философия спорта.

R. Polishchuk

HISTORICAL AND PHILOSOPHICAL ASPECTS OF THE FORMATION OF PHYSICAL CULTURE AND SPORTS

Introduction. The study of the history of sport can form an idea of social change and the nature of the sport itself, as it promotes the development of basic human skills. As we delve into history, there is less and less evidence, which complicates the possibility of a reliable theory of the origins and goals of sport. **The aim and tasks.** The article raises the problem of the general trends in the history of physical culture and sports. **The research methodology** was determined in the process of analyzing the works of domestic and foreign experts. The methodological basis of the study is the principles of unity of historical and logical, determinism, system, and integrity, etc. The chosen methods are recognized structural-functional approach, comparative and systematic analysis, analytical-descriptive and hermeneutic and general scientific methods. **Research results.** In particular, as a study result, five theories have been identified: game theory; theory of excess biological energy; theory of war; labor theory; theory of initiation/magic. The author expresses the opinion that there is no importance which theory should take the first place from the philosophical and cultural approach used in the study. The article uses a differentiated analytical approach, which allows us to hypothesize that these theories should not be considered as separate, but in the aggregate of their interaction. **Discussion.** Each of the theories has its supporters. The preference depends on the cultural-historical conditions the analysis of physical culture and sports is held in. **Conclusion.** The roots of physical culture and sports, which date back to the ancient world, are outlined. It is noted that the brightest description of sports competitions and traditions in the field of physical education and sports dates from Ancient Greece. It is emphasized that it was Ancient Greece, the "foundation of Europe", some certain concepts related to "sports competitions" arose in. All of them contributed to philosophical thinking, bringing the concepts of "agonism", "aconite", "arete", "echeheria", "kalokagatia" and the phenomenon of "heroization".

Keywords: agon, arete, kalokagatia, physical education, sports.

УДК 17.023: 504 (045)

О. П. Скиба

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА ЛЮДИНИ ЯК ОСНОВА ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Національний авіаційний університет

Анотація. У статті йдеться про те, що в останні десятиліття в усьому світі зростає інтерес суспільства до проблем охорони природи та раціонального використання природних ресурсів, збереження екологічної рівноваги. Тривалий час людина намагалася саме підкорити природу, демонструвала споживацьке ставлення до природи і розраховувала побудувати ідеальне суспільство за допомогою наукового знання. Хибність такого підходу люди усвідомили не так давно, лише на початку XX століття. І актуальними стають питання про місце людини у природі, про зміну ставлення до природи, що допоможе зберегти для майбутніх поколінь природні багатства нашої планети. Ціннісні орієнтири у ставленні до природи змінюються, але сама ситуація зміниться на краще, якщо нові цінності стануть надбанням широких верств населення, частиною їхньої екологічної культури. Вирішити проблему формування у сучасної людини екологічної культури допомагає поява низки нових наук у сфері екологічного пізнання, таких, як екологічна етика, етика благоговіння перед життям А. Швейцера, етика відповідальності Г. Йонаса, соціальна екологія тощо.

Ключові слова: екологічна культура, екологічна етика, глобальні проблеми сучасності, етика відповідальності, ноосфера, екологічне пізнання, біосфера.

Вступ

В останні десятиліття в усьому світі зростає інтерес суспільства до проблем охорони природи та раціонального використання природних ресурсів, збереження екологічної рівноваги. Екологічні проблеми отримують статус глобальних і починають турбувати не лише науковців, а й політиків, журналістів, бізнесменів тощо. Враховуючи, що від їхнього вирішення залежить майбутнє всього людства, то і стосуються вони кожної людини.

Тривалий час, починаючи з епохи Нового часу, людина намагалася саме підкорити природу, демонструвала споживацьке ставлення до природи і розраховувала побудувати ідеальне суспільство за допомогою наукового знання. Хибність такого підходу люди усвідомили не так давно, лише на початку XX століття. І актуальними стають питання про місце людини в системі природи, про зміну ставлення до природи, що допоможе зберегти для майбутніх поколінь природні багатства нашої планети. Ціннісні

орієнтири у ставленні до природи змінюються, але сама ситуація зміниться на краще, якщо нові цінності стануть надбанням широких верств населення, частиною їх екологічної культури.

Проблемі формування у сучасної людини екологічної культури допомагає поява низки нових наук у сфері екологічного пізнання, таких, як екологічна етика, етика благоговіння перед життям А. Швейцера, етика відповідальності Г. Йонаса, соціальна екологія тощо.

Споживацьке ставлення до природи можна сьогодні розглядати як антигуманне, безвідповідальне ставлення нинішнього покоління до майбутніх поколінь. Саме про це говорить концепція стійкого розвитку, що містить у собі ідею збереження балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь. Ми повинні усвідомити, що природа є основою самого життя людини, і без вирішення екологічних проблем неможливе подальше існування людства. В даній ситуації стає очевидною важливість і необхідність формування у людини екологічної свідомості як глибокого розуміння нерозривної єдності людини і природи, яка є невід'ємною складовою сучасної екологічної культури.

Ще в часи Античності, коли накопичувалися первинні наукові знання, починає формуватися уявлення про природу як цілісну систему. Природа стає предметом філософських пошуків давньогрецьких філософів. Не випадково багато філософських трактатів того часу мали одну і ту ж просту лаконічну назву «Про природу». Існував навіть міф про «золотий вік», час, коли люди жили в гармонійній єдності з природою, були свободними і щасливими. Саме тим фактом, що люди забули споконвічні закони гармонійного співіснування з природою, пояснюється виникнення різноманітних суспільних катаклізмів. Тому нікого не здивує, що ідеї морального ставлення людини до природи ми можемо віднайти ще у творах таких античних філософів, як Гіппократ, Піфагор, Платон, Арістотель та інші. Розробляти їхні ідеї свого часу продовжили Дж. Бруно, Г. Галілей, Ф. Бекон, І. Кант та інші, пропонуючи нові погляди на проблему стосунків у системі «людина-природа» з позицій філософії раціоналізму. Нового звучання ця проблема набуває в етико-філософських поглядах Е. Фромма, А. Швейцера, М. Бердяєва, П. Сорокіна, які невід'ємною складовою людської діяльності роблять етику. Свої погляди на вирішення даної проблеми пропонували у своїх роботах також К. Ціолковський, В. Вернадський, П. Кропоткін тощо.

Л. Юрченко звертає увагу на процес формування екологічних цінностей, які є наслідком відображення глобальних проблем в екологічній свідомості та екологізації світогляду сучасних людей. Також відмічає актуальність визначення взаємозв'язків і взаємозумовленостей екологічних цінностей в аспекті екологізації світогляду й екологічної свідомості (Юрченко, 2009). При формуванні екологічної культури сучасної людини автор відмічає важливість використання такої системи дій, яка сприятиме вирішенню екологічних проблем, що постали перед людством.

Колишній Віце-президент США А. Гор також присвячує свою роботу болючим питанням співіснування людини і природи та жорсткому протистоянню сучасної індустріальної цивілізації екологічній системі Землі. А. Гор пропонує своє бачення можливих шляхів трансформації нашої цивілізації з метою відновлення екологічної рівноваги на планеті та її перетворення на безпечне та процвітаюче місце проживання людей (Гор, 2001). О. Салтовський у своїй роботі розглядає проблеми становлення такої галузі як соціальна екологія та причини її виникнення, історію взаємовідносин суспільства і природи, розкриває причини виникнення сучасної екологічної кризи та окреслює стратегічні напрямки її подолання (Салтовський, 1997).

А. Naess пропонує нову парадигму глибинної екологічної свідомості, згідно з якою визнається взаємозалежність суспільства і природи. Згідно з А. Naess, процвітанню людини та інших форм життя на Землі має свою внутрішню цінність, яка не визначається через поняття користі для людини; люди не мають жодного права знищувати це біорозмаїття, задовольняючи свої життєві потреби за рахунок майбутніх поколінь. Глибинна екологічна свідомість тлумачить феномен духовного як тип свідомості, при якому людина відчуває себе невід'ємною частиною природи (Naess, 1989). J. Callicott вважає, що обумовлена традиційною метафізикою мораль виступає швидше причиною сучасних екологічних проблем, але не засобом для їхнього вирішення (Callicott, 1985). L. Everden звертає увагу, що, на відміну від традиційної науки, екологія вивчає не предмети, а відношення (Everden, 1995), тобто акцент зміщується на дослідження саме відносин в системі «людина-природа».

А. Єрмоленко на основі аналізу провідних тенденцій у сучасній практичній філософії та соціальній етиці розробляє систему обґрунтування моральних норм на засадах дискурсивної етики спільної відповідальності в умовах екологічної кризи. Показує генезу проблем взаємодії етики та екології, розкриває можливості та форми застосування до природи і екології таких категорій етики як взаємність, визнання, справедливість, рівність тощо. Враховуючи сучасні глобальні екологічні проблеми, обґрунтовує морально-екологічний імператив як нову формулу етичного: чини лише згідно з максимою, виходячи з якої ти міг би передбачити, що наслідки та побічні наслідки, які згодом виникатимуть із її всезагального застосування, будуть «прийнятними» для всього суцього, що немов би (als ob) бере участь у дискурсі як рівноправний партнер (Єрмоленко, 2010). Варто сказати, відмічає О. Єременко, що в період свого становлення наукове пізнання у ставленні до природи виходило, переважно, з уявлення про необхідність «завоювання» і «підкорення» сил природи. Це уявлення має вікову історію і сьогодні не зовсім є подоланим. Тому потрібно звернути особливу увагу на організацію екологічної освіти і ще зі школи доносити до учнів проблему формування екологічної свідомості і екологічної культури (Єременко, 2016).

Мета і завдання

Загроза глобальної екологічної катастрофи, що склалася на планеті, вивела проблему вирішення суперечностей, які виникли в системі «людина – природа» в ряд найважливіших питань, що стоять перед людством і від вирішення яких залежить майбутнє людської цивілізації. Світ природи і сама людина, як його частина, опиняються під загрозою знищення. Щоб усунути цю загрозу, людина повинна змінити стратегію взаємодії з природою, здійснити «екологічну» перебудову своєї діяльності. Саме тому проблема формування у людей екологічної культури і екологічної свідомості стає сьогодні однією з найбільш важливих. А дослідження основних напрямків розвитку і формування екологічної культури допоможе зробити людству ще один крок до гармонізації відносин людини і природи.

Методологія дослідження

Теоретико-методологічною основою дослідження виступають загальнонаукові та спеціальні методи і підходи, за допомогою яких досліджуватимуться особливості формування екологічної культури сучасної людини. Одним із таких підходів є системний підхід. Він використовується через складність і мінливість об'єкта дослідження, такої складної системи як «людина-природа», і дає можливість дослідити важливі аспекти формування екологічної культури сучасної людини. Методологічна роль системного підходу полягає в тому, що він дозволяє виявити і проаналізувати як окремі елементи, що впливають на розвиток екологічної культури (такі як екологічна етика, екологічна освіта тощо), так і забезпечує вивчення об'єкта як єдиного цілого, певної системи. Не менш важливим є застосування комплексного підходу. Кожна з проблем, що виникає в екологічному пізнанні, може бути представлена як комплекс питань. Також відіграють важливу роль методи соціально-екологічного моделювання та прогнозування при дослідженні проблеми формування екологічної культури.

Результати

В епоху Нового часу найвищою цінністю проголошується наукове знання, і проблеми гносеології та методології опиняються в центрі філософських пошуків мислителів. Відомий вислів «Знання – це сила», автором якого вважають Ф. Бекона, характеризує прагнення учених створити ідеальне суспільство за допомогою наукового знання. Певною мірою раціоналізм проявлявся ще в епоху Античності, але тоді теоретичне знання ще не мало тісного зв'язку з емпіричним експериментом і практикою, і в ньому в першу чергу цінувалася не можливість практичного застосування, а краса. Теоретична система знань, що виникає в Античності, визначається тими методами і прийомами постановки питань, якими володіли стародавні греки. Ця традиція, що виникає в Давній Греції, включає в себе всі знання з астрономії, арифметики, геометрії і дає філософське обґрунтування походження світу.

Інша традиція стародавньої науки є практичною, ремісничою і включає в себе так зване «рецепторне» знання для давніх архітекторів і майстрів, дає конкретні інструкції в конструюванні простих машин

(важіль, блок, клин, гвинт). У її рамках слід розглядати діяльність Архімеда («Про рівновагу плоских фігур, чи про центр ваги плоских фігур», «Про плаваючі тіла» та ін.), Герона («Механіка»), Вітрувія («Про архітектуру») та інші. Однак слід пам'ятати про негативне ставлення стародавніх греків до теоретичного знання, яке мало прикладний характер. Певною мірою саме небажання давніх мислителів мати відношення до «другорядного» знання сприяло формуванню теоретичної традиції і розвитку філософії. Давньогрецька наука ґрунтується на ще не розвинутому експерименті і не знає ще всієї системи зв'язків експериментальної практики з теорією.

Зовсім інакша ситуація виникає у XVII-XVIII ст., коли більшість відомих учених не уявляють розвиток науки поза її практичних результатів, що стане початком формування споживацького ставлення до наукового знання і природи. Така різка зміна ідеалів наукового знання призвела до того, що наука почала розглядатися і як самоціль і як універсальний засіб: пізнання, підкорення природи, удосконалення людини, вирішення суспільних негараздів тощо.

Вона неминуче повинна породити індустріальну цивілізацію, у якій наукове знання, як ми писали у попередній роботі, «впевнено проголошується найвищою цінністю і займає провідне місце у культурі епохи, а тому світ віддає під безконтрольну владу техніки, створивши умови для розвитку цивілізації, яка обожає технологію. Однак слід відзначити: що якщо для більшості людей небезпека такого підходу стала очевидною лише наприкінці XX століття, то в межах філософії життя на це звернули увагу значно раніше. Вчені почали усвідомлювати необхідність зміни ставлення до природи, і свою відповідальність за можливі наслідки своїх відкриттів, відмовляючись від тих напрямків роботи, які здатні принести лихо» (Скиба, 2014: 73.).

Та все ж наука, так само як і можливості людини, завжди була надто обмеженою, щоб передбачити майбутнє та всі негативні наслідки свого впливу на людство і природу. Замість того, щоб марно намагатися відгадати віддалені непередбачувані наслідки, етика звертала увагу на безпосередню діяльність людини, яка повинна була поважати права інших людей. Проте з огляду на наслідки розвитку технологічної цивілізації, які, за словами Г. Йонаса, мають безпрецедентний казуальний вплив на майбутнє, супроводжуючи передбаченням, яке, хоч і є не повним, проте перевершує усе попереднє. А якщо до цього додати масштаби віддалених наслідків, а також здебільшого їхню незворотність, все це ставить відповідальність у центр етики і навіть перетворює її на часовий і просторовий горизонт, якому мають відповідати вчинки (Йонас, 2001). Тобто на перше місце починає виходити етика відповідальності.

А ще люди усвідомили, що ще однією причиною до дезорієнтації людини у суспільстві і пошуку нових ціннісних орієнтирів можна назвати те, що «розум людини звужив своє функціональне призначення і став у своїй більшості засобом спілкування з технікою. Відбулися зміни у свідомості величезної кількості людей, що зумовило деформацію традиційної культури і втрату багатьох загально-

людських цінностей» (Скиба, 2007: 122). Значний вплив на формування нових цінностей, екологічної культури сучасної людини здійснила саме екологічна етика, що виникає в останній третині ХХ століття і у системі відносин «людина-природа» надає природі морального статусу.

Моральний бік, соціально-етична оцінка відносин у системі «людина-природа» на думку О. Єременко, набуває сьогодні особливої значущості і актуальності. Оскільки здійснити «екологічну» перебудову не тільки свідомості, а й усієї життєдіяльності людей неможливо без емоційно-моральних чинників (Єременко, 2016: 24). Природа є основою нашого життя, джерелом пізнання, тому екологічна свідомість повинна бути невід'ємною складовою нашої культури.

Обговорення

Сьогодні у різних засобах масової інформації дуже часто вживається термін «екологія» у різноманітних словосполученнях, таких як «екологічна етика», «екологічна культура», «екологічні проблеми» та ін. А вперше в науковий обіг термін «екологія» вводить у другій половині ХІХ століття Е. Геккель. Так він називає науку про спосіб життя тварин і їхні багатогранні та складні зв'язки з органічним і неорганічним природним середовищем, включаючи їхню поведінку та розповсюдження (Бачинський, 1995). Тоді вчений не міг навіть передбачити, як сто років по тому це поняття, переживши значні трансформації, набуде набагато ширшого змісту.

За цей час, особливо за останні десятиліття, екологія перетворилась на фундаментальну галузь знання, що орієнтована на вивчення природних взаємозв'язків між живими організмами та навколишнім середовищем. Нині у зв'язку з різноманітним впливом людини на природні системи планети екологія розглядається як:

1) частина біології, що вивчає відношення організму (особи, популяції, біоценозу тощо) та навколишнього середовища;

2) дисципліна, що вивчає загальні закони функціонування екосистем різного ієрархічного рівня;

3) комплексна наука, що розглядає середовище мешкання живих істот (включаючи людину);

4) галузь знань, що розглядає деяку сукупність предметів та явищ з точки зору об'єкта (як правило, живого або за участі живого), що вважається центральним у цій сукупності. Вивчення загальних закономірностей взаємовідносин природи та суспільства виділяються в особливий напрям – екологію людини (Бачинський, 1995).

Виявляючи майже злочинну недбалість, людина дуже швидко і непередумано змінює природне середовище свого існування. На місці лісів і луків виростають міські конгломерати, в озера та річки скидають таку кількість промислових відходів, що в них можна віднайти всю таблицю Д. І. Менделєєва. Атмосфера все більше забруднюється викидами диму, сажі та різноманітними газами, які часто бувають отруйними, а над деякими містами взагалі зависає вічний смог. Швидко скорочується популяція рослин і тварин, що не у кращий спосіб видозмінює обличчя нашої планети. Тому наявність екологічної

свідомості сприятиме переорієнтації ціннісних орієнтирів у системі «людина-природа». Більшість сучасних політичних та економічних діячів поступово починають усвідомлювати необхідність змін у цій системі і формування у людини нової екологічної культури.

На даному етапі розвитку науки у галузі екологічних знань відбувається зміна методологічних підходів до усвідомлення природи в сучасній філософії та методології наукового пізнання. Метою сучасної філософії природи є гармонізація системи «людина-природа», вироблення методологічних підходів, орієнтованих на дбайливе ставлення до природи. В межах постнекласичного типу наукового мислення сучасна філософія природи «сприятиме інтеграції наук через проголошення світоглядних принципів ставлення до природи» (Волковинський, 2009: 8). В якості таких принципів проголошуються ключові принципи постнекласичної онтології, зокрема: людиномірність, кризь призму якої пропонується розглядати природу; системний підхід, який для вивчення ноосфери пропонував ще В. Вернадський; синергетичний підхід, коли всесвіт постає як складна самоорганізована система, що перебуває у постійному розвитку і русі та ін.

Ще один важливий аспект, який принесла в наукове пізнання концепція ноосфери, – це аксіологічний, ціннісний підхід до аналізу відносин людини і природи. Саме завдяки вченню про ноосферу цей підхід суттєво розширив сферу свого впливу в науці. Якщо в 60-80 роки минулого століття концепція ноосфери здавалась достатньо привабливою для спеціалістів різних галузей перш за все тим, що містила оригінальний і системний погляд на цілий комплекс проблем, то наприкінці ХХ століття поширюється критика на адресу ноосферної концепції. Хоч прихильники цієї концепції стверджують, що ноосфера – це не сфера техніки, не сфера людини і навіть не сфера соціуму, а сфера розуму в його широкому розумінні, все одно змістом розуму повинно бути щось, що, втілюючись, створює засоби. Створене людиною штучне середовище шукає можливості до саморозвитку, оскільки отримує риси, які не пов'язані з початково поставленими завданнями. Звідси виникає уявлення про основну глобальну суперечність, протистояння між природним і штучним, між універсумом природи і універсумом діяльності. Тому сучасне розуміння біосфери включає в себе іманентно притаманне йому протистояння сцієнтизму і гуманізму. Існують два полюси «ноосферного сценарію» – з одного боку, уявлення про можливість досягнення відносно стійкого розвитку в гармонії з людським розумом, покликаним досягнути закономірності еволюції біосфери і місце в ній людини, з іншого – уявлення про нестійке неконтрольоване розгортання ноосферного процесу, який прагне вирватися за межі Космосу (Мочалов, 2008: 77). На мою думку, виховання у людини екологічної культури здатне допомогти спрямувати людство саме в напрямку гармонійного розвитку і уникнути створення неконтрольованої техносфери, яка здатна поставити світ на межу апокаліпсису. Як відмічає Л. Дротянко, сучасна постнекласична наука стає більш «людиноримірною» а учені несуть все більшу моральну відповідальність за свої відкриття та їх впровадження в

практичну діяльність» (Дротянко, 2018: 10). Отже, людство вже поступово робить деякі кроки, щоб уникнути небажаних наслідків розвитку технологічної цивілізації. А космізм, це той напрям, що виступає одним із «методологічних орієнтирів науково-практичної діяльності вчених при вирішенні глобальних проблем сучасності» (Пода, 2018) і допомагає кардинально змінити уявлення про майбутнє людства.

Висновок

Серед основних принципів формування сучасної екологічної культури слід виділити такі: врахування інтересів не лише нинішніх, а й майбутніх поколінь людей; підхід до формування екологічної культури та екологічної свідомості сучасної людини повинен здійснюватися з урахуванням клімату, природних особливостей, екологічної ситуації регіону, демографічних та культурно-історичних особливостей населення. А також необхідно є діяльність держави в галузі охорони навколишнього середовища для забезпечення гарантії дотримання норм екологічної безпеки; взаємозв'язку навчально-виховної роботи в області природоохоронних проблем з науково-просвітницькою; використання досвіду вирішення екологічних проблем інших країн тощо. Також значну роль у формуванні екологічної культури і свідомості відіграють засоби масової інформації; різноманітні громадські природоохоронні організації, такі як ЮНЕСКО (займається проблемами екологічної освіти), ВМО (всесвітня метеорологічна організація, що проводить глобальний екологічний моніторинг атмосфери) тощо; релігійні конфесії, адже не даремно виникає навіть новий напрямок у релігієзнавчих дослідженнях – екологія релігії, що досліджує співвідношення екологічних цінностей з релігійними, та вивчає різноманітні аспекти екологічної діяльності релігійних організацій.

На сучасному етапі розвитку екологічного знання відбувається переорієнтація ціннісних орієнтирів до переосмислення місця природи в житті людства. Нині в екологічному пізнанні провідною ідеєю виступає ідея гармонізації відносин у системі «людина-природа», вироблення нових методологічних підходів, орієнтованих на дбайливе ставлення до природи.

Список літератури

1. Бачинський Г. О. Основи соціоекології – К., 1995р.
2. Волковинський С. О. Філософія природи в системі сучасного знання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук. спец. 09.00.09 «Філософія науки» – 2009. – 16 с.
3. Гор А. Земля у рівновазі. Екологія і людський дух. – К., 2001. – 394 с.
4. Дротянко Л. Г. Науковий космізм і постнекласична наука: антропологічний контекст взаємозв'язків / Л. Г. Дротянко Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія. – 2(28). – 2018. – 5-11.
5. Єрмоленко А. М. Соціальна етика та екологія: монографія / А. М. Єрмоленко. – К.: Лібра, 2010. – 416 с.
6. Єременко О. В. Принципи і напрями розвитку екологічної культури / О. В. Єременко // Молодий вчений. – № 11.1 (38.1). – 2016.
7. Йонас Г. Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації / Г. Йонас. – К.: Лібра, 2001. – 400 с.
8. Мочалов І. І. В. І. Вернадський: Наука. Філософія. Человек / І. І. Мочалов, В. І. Оноприєнко. – М.: ИИЕТ им. С. І. Вавилова РАН, 2008. – 408 с.
9. Салтовський О. І. Основи соціальної екології / О. І. Салтовський. – К., 1997.

10. Скиба І. П. Технічна діяльність як елемент культури / І. П. Скиба // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія 6, 2. – 2007. – С. 121-124.

11. Скиба О.П. Небезпека «беконівського» ідеалу науки / О. П.Скиба // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія 19. – 2014. – С. 71-74.

12. Пода Т. А. Діалог культур як основа розвитку людства (на засадах філософії космізму) / Т. А. Пода // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія 27, 1. – 2018. – С. 71-74.

13. Юрченко Л. І. Екологічні цінності в структурі екологічної свідомості й екологічної культури. Мультиверсум / Л. І. Юрченко // Філософський альманах. – 78. – 2009. – С. 229-237.

14. Callicott J. B. Intrinsic Value, Quantum Theory and Environmental Ethics // Environmental Ethics / J. B. Callicott – 1985. Vol. 7, N 3.

15. Everden L. L.N. The Natural Alien: Humankind and Environment / L. L.N Everden. – Toronto: University of Toronto Press, 1995.

16. Naess A. Ecology, Community and Lifestyle / Naess A. – New-York, 1989.

References

1. Bachynskiy, H., ed. 1995. *Osnovy sotsioekologii [Fundamentals of socioecology]*. Kyiv: Vyshcha shkola.
2. Volkovynskiy, S. 2009. "Filosofia pryrody v systemi suchasnoho znannia" [Philosophy of nature in the system of modern knowledge]. PhD diss., Taras Shevchenko National University of Kyiv.
3. Hor, A. 2001. *Zemlia u rivnovazi. Ekologhiia i liudskiy dukh [The earth is in balance. Ecology and the human spirit]*. Kyiv: Intelsfera.
4. Drotianko, L. 2018. "Naukovyi kosmizm i postneklasichna nauka: antropologichnyi kontekst vzaiemozviyazkiv" [Scientific cosmism and post-classical science: the anthropological context of interactions]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiynoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies*, 28: 5-11. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.28.13363>
5. Yermolenko, A. 2010. *Sotsialna etyka ta ekologhiia [Social ethics and ecology]*. Kyiv: Libra.
6. Yermenko, O. 2016. "Pryntsypy i napriamy rozvytku ekolohichnoi kultury" ["Principles and directions of ecological culture development"]. *Molodyi vchenyi, Young scientist* 11.1(38.1):24-28.
7. Jonas, G. 2001. *Pryntsyp vidpovidalnosti. U poshukakh etyky dlia tekhnolohichnoi tsyvilizatsii [The principle of responsibility. In search of ethics for technological civilization]*. Kyiv: Libra.
8. Mochalov, I. I. and Onopriyenko, V. I. 2008. *V. I. Vernadskiy: Nauka. Filosofiya. Chelovek [V. Vernadsky: Science. Philosophy. Man]*. Moscow: IYeT im. S.I. Vavilova RAN.
9. Saltovskiy, O. 1997. *Osnovy sotsialnoi ekolohii [Fundamentals of social ecology]*. Kyiv: MAUP.
10. Skyba, I. 2007. "Tekhnichna diialnist yak element kultury" [Technical activity as an element of culture]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiynoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies* 6: 121-124. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.27.13293>
11. Skyba, O. 2014. "Nebezpeka "bekonivskoho" idealu nauky" [The danger of Bacon ideal of science]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiynoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies* 19: 71-74. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.19.10274>
12. Poda, T. 2018. "Dialoh kultur yak osnova rozvytku liudstva (na zasadakh filosofii kosmizmu)" [Dialogue of cultures as the basis of human development (based on the philosophy of cosmism)]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiynoho universytetu. Seriya: Filosofiia. Kulturolohiia, Proceedings of the National Aviation University. Series: Philosophy. Cultural Studies* 27: 71-74. <https://doi.org/10.18372/2412-2157.27.13061>
13. Yurchenko, L. 2009. "Ekolohichni tsinnosti v strukturі ekolohichnoi svidomosti y ekolohichnoi kultury" [Ecological values in the structure of ecological consciousness and ecological

culture]. *Multyversum. Filosofski almanakh, Multiversum. Philosophical almanac*, 78: 229-237.

14. Callicott, J. B. 1985. Intrinsic Value, Quantum Theory and Environmental Ethics. *Environmental Ethics*, 3.

15. Everden, L. 1995. *The Natural Alien: Humankind and Environment*. Toronto: University of Toronto Press.

16. Naess, A. 1989. *Ecology, Community and Lifestyle*. New-York.

О. П. Скиба

ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА ЧЕЛОВЕКА КАК ОСНОВА ГАРМОНИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВА

Аннотация. В последние десятилетия во всем мире растет интерес общества к проблемам охраны природы и рациональному использованию природных ресурсов, сохранению экологического равновесия. Долгое время человек пытался покорить природу, демонстрировал потребительское отношение к природе и рассчитывал построить идеальное общество с помощью научного знания. Ложность такого подхода люди осознали не так давно, только в начале XX века. И актуальными становятся вопросы о месте человека в системе природы, об изменении отношения к природе, что поможет сохранить для будущих поколений природные богатства нашей планеты. Ценностные ориентиры по отношению к природе изменяются, но сама ситуация изменится к лучшему, если новые ценности станут достоянием широких слоев населения, частью их экологической культуры. В решении проблемы формирования у современного человека экологической культуры помогает появление ряда новых наук в сфере экологического познания, таких как экологическая этика, этика благоговения перед жизнью А. Швейцера, этика ответственности Г. Йонаса, социальная экология и т.д.

Ключевые слова: экологическая культура, экологическая этика, глобальные проблемы современности, этика ответственности, ноосфера, экологическое познание, биосфера.

O. Skyba

HUMAN ECOLOGICAL CULTURE AS A BASIS FOR HARMONIOUS DEVELOPMENT OF SOCIETY

Introduction. The paper is devoted to the study of the peculiarities of the formation of the ecological culture of man, which is relevant in a modern challenging ecological situation. **The aim and tasks.** Today the issue of forming ecological culture and ecological consciousness turns out to be one of the most important problems, which is the aim of the study. **Research methodology.** The theoretical and methodological basis of the study are general and special methods and approaches that will make it possible to trace and take into account important aspects of the development and formation of the ecological culture of mankind. **Research results.** The global environmental problem of mankind has become the focus of scientists in the late XX and early XXI cc. Scientists have begun to realize the need to change man's attitude to nature and their responsibility for the possible negative consequences of their discoveries, abandoning the areas of activity that can bring disaster. Ecological ethics, which emerged in the last third of the XX c., influenced the formation of new values, and the ecological culture of man, applied a moral status to nature in the system of "man-nature" relations. Thus, humanity is taking the first steps on the road to the idea of a holistic inalienable harmonious existence of man and nature, the spread of moral and ethical principles to nature. **Discussion.** Today, some scientists fear that advances in the development of science and technology will overshadow humanity's mind and will be accompanied not so much by the creation of new values as by the denial of the cultural heritage of the past. The point is that the achievement of scientific and technological progress is not always good for humanity, because of most of the global problems: environmental, raw materials, and others caused by it. **Conclusion.** In modern society, it is necessary from childhood to cultivate a caring attitude towards nature, to form the ecological culture of man, and to avoid the consequences of his activities that will negatively affect nature.

Keywords: ecological culture, ecological ethics, current global problems, ethics of responsibility, noosphere, ecological knowledge, biosphere.

УДК 2-722.5:004.738.5(Папа Франциск)(045)

Е. М. Матер'ян

ПАПА ФРАНЦИСК У КАЇРІ. АНАЛІЗ БРЕНДУ ПОНТИФІКА В МЕРЕЖІ INSTAGRAM

магістрантка Національного університету «Острозька академія»
e-mail: ester.materian@oa.edu.ua

Анотація. Instagram вже давно є однією з найпопулярніших соціальних мереж із понад 1,14 мільярда користувачів у всьому світі. Сьогодні багато релігійних лідерів використовують цей додаток і залучають мільйони підписників. Папа Франциск є одним із найвидатніших релігійних діячів нашого часу. У статті на основі публікацій під час візиту до Каїру досліджено, як він використовує Instagram для створення особистого бренду та як це пов'язано з його авторитетом. Мобільні пристрої та програми, які працюють за тим самим принципом, що й Instagram, відкривають шлях для нової аудиторії та нових взаємодій між релігійними лідерами та їхньою аудиторією. Тому у цій статті також запропоновано нові ідеї щодо вивчення відносин між релігійними лідерами та владою в епоху ЗМІ.

Ключові слова: Релігійна влада, Папа Франциск, особистий бренд, соціальні мережі, Instagram.

Вступ

Instagram створений для мобільного використання: фотографувати, редагувати та обмінюватися фотографіями. Релігійні та духовні лідери в західному суспільстві не можуть покладатися лише на традиційні чи релігійні джерела, щоб узаконити свій авторитет у публічній сфері. Тому більшість із них починають використовувати соціальні мережі та здобувають увагу мільйонів підписників. Криза влади викликає бажання мати сильних і харизматичних керівників. На духовному ринку з'являються нові потреби та вимоги

до лідерства. Лідери стають особистими брендами зі своїми власними ідеями, філософією, повідомленнями та медіаканалами, щоб адаптуватися до стилів і символів популярної культури. Естетичний вимір стає вирішальним, оскільки аудіовізуальна комунікація може бути опосередкована за допомогою сучасних медіатехнологій.

Аналіз джерел показав, що в українському науковому середовищі зовсім небагато релігієзнавчих та соціологічних досліджень про вплив соціальних мереж на формування бренду релігійних лідерів, а